

“บทเพลง” กับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน
ในจังหวัดเชียงใหม่

The Use of Songs to Promote the Participation
in Environmental Conservation
of Chiangmai People

เรืองยศ ใจวัง¹

Ruangyot Jaiwang

Received: February 28, 2021

Revised: May 27, 2021

Accepted: June 6, 2021

บทคัดย่อ

ปัญหาฝุ่น และหมอกควันโดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาด 2.5 ไมครอน หรือ PM 2.5 และฝุ่นละอองขนาด 10 ไมครอน หรือ PM 10 เป็นปัญหาที่คนเชียงใหม่ต้องเผชิญมานานกว่า 14 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2562 ฝุ่นละอองขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่ วัดโดยดัชนีคุณภาพอากาศ US AQI มีระดับสูงถึง 246 เป็นอันดับหนึ่งของโลก แสดงให้เห็นว่าความพยายามในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินการโดยภาครัฐไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญ “บทเพลง” เป็นรูปแบบหนึ่งของ “ดนตรี” ที่ประพันธ์ และได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่หลายทศวรรษที่ผ่านมา

¹อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนบุรี-เชียงใหม่

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของดนตรีกับธรรมชาติ
วิวัฒนาการของการนำบทเพลงมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของดนตรีที่ใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจ
ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และให้ข้อเสนอแนะองค์ประกอบของบทเพลง
ที่จะช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน
ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการประพันธ์บทเพลงดังกล่าวควรพิจารณาถึง
ความชอบในการฟังเพลงของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายและรังสรรค์ให้องค์ประกอบ
ของเพลงได้แก่ เนื้อหา ทำนอง จังหวะ และเสียงประสาน สามารถตอบสนอง
รสนิยมทางดนตรีของผู้ฟัง โดยบทเพลงนั้นควรมีสาระสำคัญในการสร้าง
การเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การตระหนักถึงปัญหา
ของสิ่งแวดล้อม และท้ายสุดคือการเรียกร้องให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของจังหวัดเชียงใหม่

คำสำคัญ: ดนตรี บทเพลง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัญหาฝุ่นละออง
ปัญหาหมอกควัน

Abstract

Dust and smog pollution, especially the particulate matter 2.5 (PM 2.5) and the particulate matter 10 (PM 10) have been the problems that Chiang Mai people have encountered for about 14 years. Particularly, in the year 2019, the number of small particles measured by the air quality indicator “US AQI” had reached the level of 246, the highest world ranking. This revealed that the government’s effort in undertaking environmental problems was unsuccessful. Therefore, people’s participation is imperative. Music has been composed in the form of songs and used to create inspiration toward environmental conservation for many decades. This article aims to demonstrate the relationship between music and nature, the evolution of songs in inspiring environmental conservation, and the components of music that were used to create inspiration for environmental conservation, and to suggest the elements of the songs that will help promote the participation in environmental conservation of Chiang Mai people. To compose those songs, it is important to consider the target audience’s preferences toward music and create the elements of the music, such as, content, melody, rhythm, and harmony that can meet their music tastes. The songs should contend the essences concerning the appreciation of the local environment, the awareness of environmental issues, and the call for the people’s participation in the environmental conservation in Chiang Mai.

Keywords: Music, Songs, Environmental Conservation, Small Dust Problems, Smog Problems

บทนำ

จังหวัดเชียงใหม่มีชื่อปรากฏอยู่ในตำนานว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์ เชียงใหม่” เป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนาไทย สร้างโดยพญามังราย ในปี พ.ศ.1839 และได้มีวิวัฒนาการสืบเนื่องในประวัติศาสตร์ตลอดมา แต่เดิมเมืองเชียงใหม่มีฐานะเป็นนครหลวงอิสระ ปกครองโดยกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ระหว่างปี พ.ศ.1839 – 2100 เป็นระยะเวลากว่า 200 ปี อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2101 เมืองเชียงใหม่ได้เสียเอกราชแก่พม่า ในรัชสมัยของ กษัตริย์บุเรงนอง และตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่านานร่วมสองร้อยปี จนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงช่วยเหลือล้านนาไทยในการทำสงครามขับไล่พม่า ออกจากเชียงใหม่และเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้สถาปนาพระยาแก้ววילהเป็น เจ้าเมืองเชียงใหม่ ในฐานะเมืองประเทศราชของไทย จนกระทั่งใน รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้ปฏิรูปการปกครอง หัวเมืองประเทศราช โดยยกเลิกการมีเมืองประเทศราชในภาคเหนือ และจัดตั้งการปกครอง แบบมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า มณฑลพายัพขึ้นแทน และต่อมาในปี พ.ศ.2476 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปรับปรุงการปกครองเป็นแบบ จังหวัด เมืองเชียงใหม่จึงมีฐานะเป็นจังหวัดจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานจังหวัด เชียงใหม่, 2560, ออนไลน์)

จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศไทย ห่างจาก กรุงเทพมหานคร 696 กิโลเมตร มีพื้นที่ 20,107.057 ตารางกิโลเมตร เป็นอันดับที่ 1 ของภาคเหนือ และยังเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือ ของประเทศไทย นอกจากนี้จังหวัดเชียงใหม่ยังมีความสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ในภูมิภาคนี้อีกด้วย ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ บนหุบเขาริมแม่น้ำปิง ท่ามกลางภูเขาที่สูงที่สุดในประเทศไทย จึงส่งผล ให้อุณหภูมิในฤดูหนาวลดลงต่ำมากเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นของประเทศไทย

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่งดงามมากมาย ควบคู่ไปกับเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมพื้นเมืองที่หลากหลาย (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2560, ออนไลน์)

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา จังหวัดเชียงใหม่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องการขยายตัวของเมืองตามแผนการพัฒนาของเชียงใหม่ให้ประชากรอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาประกอบธุรกิจและอาชีพเป็นจำนวนมาก และส่งผลให้เกิดการสูญเสียพื้นที่สีเขียว และปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับเมืองใหญ่อื่น ๆ ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนชาวเชียงใหม่ จำนวน 684 ราย ในหัวข้อ “เชียงใหม่ Go green” ระหว่างวันที่ 1 – 4 กันยายน 2557 โดยศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพาณิชย์ทางการเกษตร (แมโจโพลล์) ได้แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพแวดล้อมของจังหวัดเชียงใหม่ และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามกว่าครึ่งร้อยละ 54.04 เห็นว่าสภาพแวดล้อมเมืองเชียงใหม่เริ่มเสื่อมโทรม ในขณะที่ ร้อยละ 30.10 เห็นว่าสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมมานานแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.80 เป็นกังวลเรื่องคุณภาพอากาศที่ลดลง รองมาร้อยละ 24.93 เป็นกังวลเรื่องปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า สาเหตุหลักที่ทำให้สภาพแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่เสื่อมโทรมอันดับหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 79.93 คือการคมนาคมขยายตัว และปริมาณรถยนต์ที่เพิ่มขึ้น อันดับ 2 ร้อยละ 73.10 เห็นว่าเป็นเพราะการขยายตัวของเมือง มีตึก/อาคารสูงที่เพิ่มขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 32.80 เห็นว่าการสร้างจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อมแก่คนเชียงใหม่และนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด นอกจากนี้คนเชียงใหม่ยังเสนอแนะให้เริ่มสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากเยาวชนเป็นอันดับแรก การทำกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมควรเริ่มจากภายในชุมชนแต่ละชุมชนแล้วจึงขยายสู่ระดับอำเภอและจังหวัดเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรม (ไทยนิวส์รายวัน, 2557, ออนไลน์)

ปัจจุบัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาใหญ่ที่ประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ต้องเผชิญได้แก่ ปัญหาฝุ่น และหมอกควันโดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาด 2.5 ไมครอน หรือ PM 2.5 และฝุ่นละอองขนาด 10 ไมครอน หรือ PM 10 ซึ่งคนเชียงใหม่ต้องใช้ชีวิตอยู่ภายใต้หมอกควันของฝุ่นควันพิษมานานกว่า 14 ปีแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ.2562 เป็นปีที่ระดับฝุ่นละอองขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่มีดัชนีคุณภาพอากาศ US AQI สูงถึง 246 เป็นอันดับหนึ่งของโลกส่งผลต่อสุขภาพ และ ชีวิตของประชาชนรวมถึงส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่อย่างมาก สะท้อนให้เห็นความล้มเหลวของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาฝุ่นควัน (หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 2563, ออนไลน์) และทำให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่สามารถปล่อยให้ภาครัฐบริหารจัดการโดยส่วนเดียว จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาจากภาคประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ดนตรีเป็นหนึ่งในวิธีการสื่อสารด้วยเสียงที่มีมาช้านาน นอกเหนือจากการสื่อสารด้วยคำพูดแล้ว ดนตรีเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่มีพลังมากที่สุดที่สามารถเปลี่ยนความรู้สึก ความคิดและการกระทำของมนุษย์ได้ และยังช่วยในการระดมความคิดความรู้สึก และ ทำให้ผู้คนสามารถแสดงออกถึงความรู้สึกและช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านอารมณ์ (Rabinovitch, Cross & Burnard, 2013) ดังที่ Richard Wagner ได้กล่าวไว้ว่า “ดนตรีคือภาษาสากล” การนำดนตรีมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจหรือกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติมีมาตั้งแต่คริสต์วรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน และได้สร้างแรงบันดาลใจให้มนุษย์ชาติหันมาร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์ธรรมชาติ และดูแลสิ่งแวดล้อมของโลกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น เพลงชีวิตสัมพันธ์ เพลงสิ่งแวดล้อม เพลงสืบทอดเจตนา เป็นต้น บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของดนตรีกับธรรมชาติ

วิวัฒนาการของการนำบทเพลงมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของดนตรีที่ใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และท้ายสุดคือการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของบทเพลงเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่

ดนตรีและทฤษฎีองค์ประกอบของดนตรี

คำว่า ดนตรี (Music) มาจากภาษากรีก “μουσική” (mousike; “art of the Muses”) หมายถึงรูปแบบศิลปะและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีเสียงเป็นสื่อกลาง คำจำกัดความทั่วไปของดนตรีหมายถึงองค์ประกอบทั่วไป เช่น ระดับเสียง (ซึ่งควบคุมความไพเราะและความกลมกลืน) จังหวะ (และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจังหวะมาตรฐานและการประกอบ) พลวัต (ความดังและความนุ่มนวล) และคุณภาพเสียงของเสียงต่ำและพื้นผิว (ซึ่งบางครั้งเรียกว่า “สี” ของเสียงดนตรี) ซึ่งอาจแตกต่างกันตามสไตล์หรือประเภทของดนตรีที่แตกต่างกัน ดนตรีประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีและเทคนิคการร้องที่หลากหลายตั้งแต่การร้องไปจนถึงการแร็ป (Rapping) ดนตรีอาจจะมีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเพียงชิ้นเดียวหรือหลายชิ้น และอาจเป็นการผสมผสานระหว่างการร้องเพลงและเครื่องดนตรี (Manabe, 2015)

ดนตรีประกอบด้วยองค์ประกอบหลายส่วนที่มารวมกันขึ้นในสัดส่วนและรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดบทเพลง องค์ประกอบเหล่านั้น ได้แก่ เสียง ทำนอง จังหวะ และเสียงประสาน (Benward & Saker, 2014)

1. เสียง (Tone) เสียงประกอบไปด้วยคุณสมบัติสำคัญ 4 ประการคือ (1) ระดับเสียง (Pitch) หมายถึง ความสูงต่ำของเสียงในเชิงกายภาพ หากความถี่ของการสั่นสะเทือนเป็นไปอย่างรวดเร็วจะทำให้เกิดเสียงสูง ถ้าความถี่ของการสั่นสะเทือนช้า ๆ จะทำให้เกิดเสียงต่ำ (2) ความสั้น-ยาวของเสียง (Duration) หมายถึง เสียงดนตรีจะมีความแตกต่างกันในเรื่อง

ของความสั้นยาวของเสียง กล่าวคือ บางครั้ง เราจะได้ยินการลากเสียงยาว ๆ หรือบางครั้งจะเป็นลักษณะห้วน ๆ สั้น ๆ (3) ความดัง-เบาของเสียง (Dynamics) หมายถึง เสียงดนตรีจะมีความแตกต่างกัน ในเรื่องของความดัง-เบาของเสียง (4) สีสันทันของเสียง (Tone Color หรือ Timbre) หมายถึงความแตกต่างของเสียงซึ่งมาจากแหล่งกำเนิดเสียงที่ต่างกัน ซึ่งได้แก่ เสียงของเครื่องดนตรีต่างชนิด รวมไปถึงเสียงร้องของมนุษย์ด้วยองค์ประกอบทั้ง 4 ประการของเสียงรวมกันทำให้เกิดเสียงดนตรีที่หลากหลายจนทำให้ดนตรีเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง (Allen, 2012)

2. จังหวะ (Rhythm) หมายถึงความสั้นยาวของเสียงที่ทำให้เกิดท่วงทำนองที่มีความหลากหลาย จังหวะยังหมายรวมถึงจังหวะของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีเช่นกลอง หรือเครื่องเคาะต่าง ๆ ที่ทำให้นดนตรีมีความน่าสนใจ และผู้ฟังสามารถรับรู้ความรู้สึกจากเพลงได้มากขึ้น (Pedelty, 2016) การรับรู้ด้านจังหวะ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะที่ตรงข้ามกัน คือ จังหวะที่แตกต่างกันจะสะท้อนความรู้สึกที่แตกต่างกันคือ จังหวะที่ปกติสม่ำเสมอ (Regular) ให้อารมณ์ที่เรียบง่ายสบาย ตรงข้ามกับจังหวะที่ไม่สม่ำเสมอ (Irregular) ให้อารมณ์อัดอั้น สะดุด คับข้อง อย่างไรก็ตาม จังหวะในลักษณะนี้อาจเพิ่มสีสันให้บทเพลงได้กลายเป็นเสน่ห์ของเพลง เช่น ดนตรีแจ๊ส จังหวะหนัก (Strong) ให้อารมณ์ที่หนักแน่น มั่นคง สง่างาม จังหวะเบา (Weak) ให้ความรู้สึกที่อ่อนไหว โอนอ่อน ไม่มั่นคง จังหวะหนัก (Long) ให้ความรู้สึกที่ร่าเริง สนุก ความช้า – เร็วของจังหวะ (Tempo) มีอิทธิพลต่อการตอบสนองทางร่างกาย ดนตรีทุกชนิดในโลกจะมีความช้าเร็วของจังหวะเพลงที่แตกต่างกัน อาทิเช่น เพลงที่ใช้ประกอบการเต้นรำเพื่อความสนุกสนาน ก็อาจจะมีจังหวะที่ค่อนข้างกระชับ รวดเร็ว ในขณะที่เพลงแนวโรแมนติกอาจใช้จังหวะเบาเพื่อให้ความรู้สึกถึงความอ่อนไหวในอารมณ์ ส่วนเพลงที่ใช้ กลุ่มเด็กก็มีจังหวะที่ค่อนข้างช้า จังหวะมักเร่งเร้าร่างกายอยากแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาตามจังหวะที่สื่อออกมาจากเพลง เช่น การเคาะตามจังหวะ การเต้นรำ เป็นต้น

3. ทำนอง (Melody) คือการจัดเรียงของเสียงที่มีความแตกต่างกันของระดับเสียงและความยาวของเสียง โดยทั่วไปดนตรีจะประกอบไปด้วยท่วงทำนองที่ง่ายต่อการจดจำมากที่สุด ทำนองยังแบ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อย คือ 1) จังหวะของทำนอง (Melodic Rhythm) คือความสั้นยาวของระดับเสียงแต่ละเสียงที่ประกอบกันเป็นทำนอง 2) มิติของทำนอง (Melodic Dimensions) ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ช่วงความยาว (Length) บางครั้งดนตรีอาจมีช่วงที่เป็นทำนองที่ยาวมาก ๆ ช่วงกว้าง (Range) คือระยะระหว่าง ระดับเสียงต่ำจนถึงระดับเสียงสูงสุด ช่วงเสียงของทำนอง (Register) ทำนองเพลงอาจจะอยู่ในช่วงเสียงใดช่วงเสียงหนึ่ง เช่น ในช่วงเสียงต่ำ กลาง หรือสูง บางครั้งทำนอง อาจจะเคลื่อนที่จากช่วงเสียงหนึ่งไปยังอีกช่วงเสียงได้ 3) ทิศทางของทำนอง (Direction) หมายถึง การเคลื่อนที่ของทำนอง โดยที่ทำนองอาจจะเคลื่อนที่ได้หลายทิศทาง เช่น เคลื่อนที่ขึ้น เคลื่อนที่ลง หรืออยู่กับที่ นอกจากนี้อาจเคลื่อนที่ในลักษณะการกระโดด (Disjunct Progression) หรือเรียงกันไป (Conjunct Progression) บทเพลงจะน่าสนใจ น่าฟัง หรือชวนฉงนสงสัยขึ้นอยู่กับผลรวมของคุณสมบัติต่างๆของทำนอง ทำนองที่เป็นหลักในบทเพลงหนึ่ง จะเรียกว่าทำนองหลัก (Main Theme) ในแต่ละบทเพลงอาจจะมีทำนองหลักได้มากกว่า 1 ทำนอง (Vesper, van der Wel, Knoblich & Sebanz, 2011)

4. เสียงประสาน (Harmony) เสียงประสานคือ องค์ประกอบของดนตรีที่เกิดขึ้น จากการผสมผสานของเสียง มากกว่าหนึ่งแนวเสียง เสียงประสานเป็นองค์ประกอบดนตรีที่สลับซับซ้อนกว่าจังหวะและทำนอง แสดงถึงความประณีตในการประพันธ์ เอกลักษณะของการประสานเสียง มี 2 ลักษณะคือ การประสานเสียงที่มีลักษณะของเสียงที่กลมกลืนกัน (Consonance) เมื่อฟังแล้วทำให้เกิดความรู้สึกกลมกล่อมสบายหู เสียงประสานที่ไม่กลมกลืน (Dissonance) เมื่อฟังแล้วจะทำให้เกิดความรู้สึกขัดหู เสียงประสานที่ไม่กลมกลืนกัน (Juslin & Timmers, 2010).

บทเพลง ๆ หนึ่งจะประกอบด้วยทั้งสี่องค์ประกอบนี้เป็นพื้นฐาน ที่สรรค์สร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้แก่บทเพลงแต่ละบทเพลงตามความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์บทเพลง ซึ่งประพันธ์เพลงขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เช่น เพื่อสร้างความบันเทิงเพื่อให้กำลังใจ เป็นต้น ดังนั้น องค์ประกอบของบทเพลงเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงควรมีคุณลักษณะขององค์ประกอบที่สามารถปลูกฝังจิตสำนึกการเห็นคุณค่าของธรรมชาติ และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ศาสตร์สัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับสิ่งแวดล้อม: ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศ (Ecomusicology)

ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศเป็นศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับธรรมชาติ เป็นแนวคิดร่วมกันของ วรณกรรมเชิงนิเวศน์ (Ecocriticism) และดนตรีวิทยา (Musicology) และเป็นศาสตร์ที่มีขอบเขตเกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเสียงดนตรีหรือเสียงกับธรรมชาติ ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศเป็นสหวิทยาซึ่งบูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ ดนตรีวิทยา ชีววิทยา นิเวศวิทยา และ มานุษยวิทยา เข้าด้วยกัน (Garrett, 2013) แนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวข้อง กับดนตรีวิทยา เชิงนิเวศ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง โซตทัศน์ (Soundscape) ซึ่ง Schafer (1994) ได้กล่าวไว้ว่ามนุษย์อาศัยอยู่ใน “Soundscape” ซึ่งหมายถึงการรวมกันของเสียงที่อยู่รอบตัวของสิ่งมีชีวิต (Schafer, 1994) ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศได้นำแนวคิดของ ‘Soundscape’ เพื่อปลูกฝังให้ผู้คนหันมาสนใจสภาพแวดล้อมของเสียงจากธรรมชาติในโลกที่มีการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางมากขึ้นซึ่งทำให้ความสนใจของเราต่อสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง ถึงแม้เทคโนโลยีเช่น iPods และสมาร์ตโฟนสามารถเชื่อมต่อมนุษย์กับดนตรีได้ แต่ก็สามารถตัดการเชื่อมต่อเราจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และกระตุ้นให้เราแสวงหาการหลบหนีจากสิ่งแวดล้อมในโลกแห่งความเป็นจริง (Arons & May, 2012)

ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศได้นำเสนอแนวทาง 3 แนวทางที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แนวทางแรกเป็นการกระตุ้น (Alarmist approach) ให้เห็นถึงวิกฤติที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมผ่านทางดนตรี แนวทางที่สองคือการใช้เสียงดนตรีในการทำให้คนระลึกถึง (Nostalgia) ความรัก ความผูกพันในสภาพแวดล้อมของบ้านเกิด และแนวทางที่สามคือ แนวทางด้านสุนทรียศาสตร์เพื่อความยั่งยืน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายคือเพื่อส่งเสริมให้บุคคลคำนึงถึงสุนทรียภาพเสียงและดนตรีเพื่อแสวงหาความยั่งยืนในการรักษาสถานที่สำคัญ และสิ่งแวดล้อมที่ (Pedelty, 2012)

ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศ สามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้คนหรือวัฒนธรรมกับโลกธรรมชาติที่พวกเขาอาศัยอยู่ ไม่ใช่แค่การอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรี แต่ยังเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ดนตรีเป็นแรงบันดาลใจ ยิ่งไปกว่านั้น ศาสตร์ดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึง พลังของดนตรีในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมรากฐานของมนุษย์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปลูกฝัง กระตุ้น และเป็นแรงบันดาลใจ ให้เกิดสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ (Rehding, 2011) ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศ เป็นหนึ่งในศาสตร์ที่แสดงให้เห็น ประจักษ์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเสียงดนตรีและธรรมชาติ และได้นำเสนอแนวทางในการใช้ดนตรีเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ฟังให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ดนตรีกับการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม (Music in Environmental Activism)

ในขณะที่บทเพลงเกี่ยวกับความรักและความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ การใช้บทเพลงเพื่อการประท้วง หรือมีจุดมุ่งหมายของการเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อมเริ่มมีหลักฐานว่าเริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 19 โดยเพลง “Woodman! Spare that Tree!” โดย George Morris and Henry Russell ได้รับการยกย่องให้เป็นเพลงยอดนิยมปีค.ศ. 1837 และถือได้ว่า

เป็นบทเพลงแรกที่มีจุดมุ่งหมายในการรณรงค์ให้คนอเมริกันลดการตัดต้นไม้ในป่า (Ingram, 2007) ตลอดหลายศตวรรษที่ผ่านมา นักดนตรีได้มีส่วนร่วมในบทเพลงที่สำคัญและนำเสนอข้อความของนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในรูปแบบดนตรีที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาได้มีการนำดนตรีมาใช้ในการประท้วงทางวัฒนธรรมย่อยและการเคลื่อนไหวทางสังคมขนาดใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างกว้างขวาง (Helmick, 2011)

นักดนตรีหลายคนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นศิลปินทางเลือกและศิลปินอิสระเช่น Woody Guthrie, Pete Seeger, Earth Crisis, Ani DiFranco, Michael Franti และ Spearhead หรือ Dead Prez ถึงกระนั้นศิลปินเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนและทรงพลังที่สุดพบว่าพวกเขามาจากศิลปินเพลงป๊อปและร็อกกระแสหลักเช่น Joni Mitchell, Marvin Gaye, Michael Jackson, Neil Young, Pearl Jam และ Radiohead ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีการจัดคอนเสิร์ตเพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่อุทิศให้กับสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น คอนเสิร์ตของ Jackson Browne และ Bonnie Raitt (Rosenthal, 2006)

ปัจจุบันศิลปินในทุกทวีปทั่วโลก เช่น Bjork จากประเทศไสแกนดิเนเวีย Ladysmith และ Black Mambazo จากทวีปแอฟริกาใต้, Yousou N'Dour จากประเทศเซเนกัล Maná จากประเทศเม็กซิโก และ Paulo Lara จากประเทศบราซิล เป็นต้น ได้มีการแสดงออกที่หลากหลายร่วมสมัย ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอาจกล่าวได้ว่า ดนตรีเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่โดยอิงตามจริยธรรมของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในศตวรรษที่ 21 (Hallam, 2015)

สำหรับประเทศไทยนั้นบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติยังมีไม่มากนัก อาจเป็นเพราะสังคมยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ศิลปินที่มีผลงานเพลงเกี่ยวข้อง

กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสัตว์ป่าส่วนใหญ่ จะเป็นกลุ่มศิลปินเพื่อชีวิต ได้แก่ บทเพลง “สืบทอดเจตนา” แต่งโดย “ยืนยง โอภากุล” หรือ “แอ๊ด คาราบาว” เพลง “ป่าลั่น” บทเพลงของ “สุเทพ ประยูรพิทักษ์” “ป่าตะโกน” ผลงานของ “สุรชัย จันทิมาธร” หรือ น้าหงา คาราวาน ศิลปินแห่งชาติ เพลง “สัตว์รักสัตว์” บทเพลงอนุรักษ์ธรรมชาติของ พงษ์สิทธิ์ คำภีร์ “สิ้นเสียงปืน” ประพันธ์และขับร้องโดย สายันต์ น้าทิพย์เป็นต้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2561, ออนไลน์)

ในปัจจุบันเมื่อกระแสสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวไทยอย่างกว้างขวาง ดนตรีเหล่านี้จึงได้ถูกนำเสนอในรูปแบบของมิวสิกวิดีโอ (music video: mv) บนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถดึงดูดใจผู้ชมได้ดีขึ้น เนื่องจากมีทั้งภาพ และเสียง มิวสิกวิดีโอ ที่ออกมาเผยแพร่ในปัจจุบัน มักจะเป็นศิลปินรุ่นใหม่ที่เป็นไอดอล (Idol) ของคนหนุ่มสาว เช่น บทเพลง “วินาทีที่โลกเปลี่ยน” ขับร้องโดย ภาคิน คำวิลัยศักดิ์ (โตโน่) บทเพลง Forest ขับร้องโดยวง “Jiramesia” และ มิวสิกวิดีโอสำหรับเด็กอีกมากมาย (ผู้จัดการออนไลน์, 2563, ออนไลน์) โดยทั่วไปประเภทของดนตรีที่มักถูกนำมาใช้ในการรณรงค์เพื่อปลูกฝัง และสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติมีดังนี้ คือ

เพลงโฟล์คของ (Folk Music)

ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีวิทยาชิงนิเวศน์หลายคนมองว่าเพลงโฟล์คของ หรือ เพลงพื้นบ้าน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดที่จะใช้สร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการนำเครื่องดนตรีไฟฟ้าเข้ามาใช้หรือที่เรียกว่า “โฟล์คร็อก” (Folk rock) เพลงของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชาวอเมริกันคนแรกคือเพลง “Boll Weevil Song” ขับร้องโดย Brook Brenton ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับแมลงที่กินฝ้ายของชายคนหนึ่งชื่อ Gates Thomas ในปี ค.ศ. 1997 เป็นแมลงเต่าทองสายพันธุ์ที่รุกรานเข้ามาทางตะวันตกเฉียงใต้จากเม็กซิโกในปี ค.ศ. 1992 และจากนั้น

ก็มุ่งหน้าไปทางตะวันออก ทำลายล้างเศรษฐกิจที่ใช้ฝ้ายของภาคใต้ สะท้อนให้เห็นถึงอันตรายจากระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามนักประวัติศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมองว่าการบุกรุกของแมลงเต่าทองครั้งใหญ่เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้นักเกษตรในภาคใต้กระจายการปลูกพืชชนิดใหม่คือได้แก่ ถั่วลิสงซึ่งไม่เป็นที่ชื่นชอบของด้วงงวง (Hallam, 2012).

ทศวรรษ 1960 เป็นช่วงเวลาที่กระแสการมีส่วนร่วมทางสังคมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความเข้มข้น ด้วยเหตุนี้ศิลปินหลายคน เช่น Bob Dylan, Joan Baez, Peter Paul and Mary, Buffy Sainte-Marie และ Country Joe McDonald จึงเขียนและบันทึกเพลงของตัวเองด้วยจิตสำนึกของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในปลายทศวรรษนั้น Joni Mitchell ซึ่งเป็นนักดนตรี นักร้อง นักแต่งเพลง และจิตรกรชาวแคนาดา ได้แต่งเพลงที่ เริ่มผสมผสานสไตล์พื้นบ้านกับดนตรีร็อกและแนวเพลงอื่น ๆ โดยได้เปิดตัวเพลงที่ถือว่าเป็นหนึ่งในเพลงเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดตลอดกาล “Big Yellow Taxi” ต่อมาในปี 1970 เธอยังจัดให้มีมหกรรมเพลง “Woodstock” (มหกรรมเพลงที่ระลึกถึงวัฒนธรรมชาวฮิปปี้ที่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อมโยงของจักรวาลกับดินแดนและพลังในการรักษาของธรรมชาติ) (Collins, 2011)

ในปี ค.ศ. 1971 John Prine ได้เปิดตัวเพลงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ได้รับการยกย่องอีกเพลง ซึ่งรู้จักกันในชื่อเพลง “Paradise” บอกเล่าเรื่องราวที่บริษัท Peabody Coal, Inc. มีส่วนร่วมในการทำลายล้างป่าไม้บนยอดเขาและทำให้พื้นที่และสิ่งแวดล้อมที่สวยงามของ Muhlenberg County รัฐเคนตักกี้ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของบิดาของเขาต้องถูกทำลายไป เพลงนี้ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง (Rabinowitch, Cross, & Burnard, 2013) ศิลปินอีกคนหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในกลุ่มผู้รักธรรมชาติคือ John Denver ซึ่งเป็นนักร้อง นักแต่งเพลงแนวคันทรี่-โฟล์ค นักแสดง นักกิจกรรมทางสังคม

และนักมนุษยชนชาวอเมริกัน ที่มีชื่อเสียงในงานดนตรีเดี่ยวและงานเพลง อกุสติกที่สุดคนหนึ่งและมียอดจำหน่ายสูงที่สุดคนหนึ่งแห่งทศวรรษที่ 70 (Encyclopedia of Biography, 2020) จากบทกวีด้านสิ่งแวดล้อมของตัวเอง ที่มีต่อชีวิตบนภูเขา “Rocky Mountain High” การผสมผสานดนตรีพื้นบ้าน และคันทรี่เดนเวอร์ได้สร้างความโดดเด่นให้กับตัวเองในฐานะนักแต่งเพลง และนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี 1970 ถึง 1990 โดยเขียนเพลง ที่ส่งเสริมความเหมาะสมของชีวิตที่เรียบง่าย และชนบทและไม่เห็นด้วย กับการทำลายพื้นที่ธรรมชาติเช่น Arctic National Wildlife Refuge นอกจากนี้เขายังก่อตั้งองค์กรการศึกษาด้านความยั่งยืนที่ไม่แสวงหาผลกำไร มูลนิธิ Windstar และองค์กรปลูกป่าพื้นเมือง Plant-It 2020 ตลอดจนส่งเสริม ความเป็นป่าและการคุ้มครองสายพันธุ์อย่างจริงจัง การบรรเทาทุกข์ ด้านมนุษยธรรมทั่วโลกและความจำเป็นในการยุติพลังงานนิวเคลียร์ ทำให้เขาเป็นผู้นำของกลุ่มนักดนตรีสิ่งแวดล้อมในช่วงเวลานั้น (โอเคเนชั่น, 2553, ออนไลน์)

สำหรับประเทศไทย เพลงพื้นบ้านหมายถึงเพลงที่ชาวบ้านร้องเล่น กันอยู่เสมอ ๆ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต มีเนื้อร้องทำนองง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน แต่สะท้อนถึงจะมีท่วงทำนองและลีลาการขับร้องแตกต่างกัน ตามความนิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีการใช้คำภาษาถิ่นของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยศิลปินไทยที่ขับร้องเพลงพื้นบ้านที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ได้แก่ สุนทรี เวชานนท์ ศิลปินเพลงพื้นบ้านภาคเหนือที่มักจะสะท้อนความงดงาม ของธรรมชาติในดินแดนภาคเหนือออกมาในเนื้อเพลงเป็นแรงบันดาลใจ ให้คนที่ได้รับฟังเกิดความรู้สึกรักและอยากจะอนุรักษ์ธรรมชาติที่งดงาม เหล่านั้นไว้ (ตติยา สายบัวพัตร, 2555) นอกจากนี้เพลงท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับ ธรรมชาติที่ประพันธ์และขับร้องโดยศิลปินนักร้องรุ่นใหม่ ได้แก่ เพลงดอกไม้ โดยวง Selina & Sarinya ซึ่งกล่าวถึงความรักและธรรมชาติ (คอร์ดีซี่, 2559, ออนไลน์)

ดนตรีร็อก (Rock Music)

การนำดนตรีร็อกมาใช้ในการประท้วงต่อต้านการทำลายสิ่งแวดล้อม เริ่มต้นในทศวรรษ 1960 ต่อมานักดนตรีร็อกหลายคนเริ่มบันทึกเพลงที่มีประเด็นเชิงลบที่เกี่ยวข้องกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเพลงที่แสดงให้เห็นถึงการปลดปล่อย ความอ่อนไหวและจิตสำนึกใหม่ในการดูแลระบบนิเวศของผู้คน โดยวงดนตรีที่มีชื่อเสียงที่สุดในทศวรรษคือ “The Grateful Dead” ในปี ค.ศ. 1988 พวกเขาร่วมมือกับ United Nations และ Rainforest Action Network เพื่อจัดการระดมเงินทุนให้กับโครงการอนุรักษ์ของ Amazonian ต่อมาเขาได้ร่วมมือกับวง “Acid Test” ของ Merry Prankster นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคนสำคัญ สำหรับเหตุการณ์ต่อต้านวัฒนธรรมที่น่าตื่นเต้นครั้งแรกนั้นคือมหกรรมดนตรี Human Be-In ที่ Golden Gate Park ในซานฟรานซิสโกในปี 1967 ที่ซึ่งได้สร้างรูปแบบใหม่ของงานบันเทิงที่บ่งบอกถึงวิธีการที่ดนตรีมีส่วนช่วยในการจัดรูปแบบทางเลือกของวัฒนธรรมที่อาจเป็นเมล็ดพันธุ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (Casas-Mas, Pozo & Montero, 2014)

นักดนตรีบางคนในยุคนี้ไม่ได้เห็นแต่ความสวยงามของสิ่งแวดล้อมเพียงด้านเดียวแต่ยังมองเห็นถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น อาทิเช่นในขณะที่ยกย่องความงามของชายฝั่งแคลิฟอร์เนียวงดนตรี Beach Boy ได้เปิดตัวเพลงเกี่ยวกับมลพิษในมหาสมุทร “Don’t go near the water” และ กล่าวถึงมลพิษทางอากาศในบทเพลง “A Day in Life of A Tree” การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของทวีปอเมริกาจากบทเพลง “The Trader” และเพลง “Student Demonstration Time” ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการปฏิวัติทางการเมืองและสิ่งแวดล้อม (Folkestad, 2006) ต่อมาในปี ค.ศ. 1970 Neil Dimond ได้ร้องเพลง “After the Goldrush” และ “Mother Nature on the run” ในทำนองเดียวกันวงดนตรีอย่าง Frank Zappa และ Mothers of Invention ได้ผลิตเพลงแนวดิสโทเปียเชิงวิพากษ์และเสียดสีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ที่ถูกทำลาย และ กระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อโลกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1971 Marvin Gaye นักร้องวง Motown ได้รับความนิยมอย่างมากด้วยเพลง “Mercy Mercy Me (The Ecology)” กระตุ้นให้ผู้คนขยายความสนใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไปยังประเด็นอื่น ๆ เช่น ปัญหาการเหยียดสีผิว ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ และปัญหาความยากจนเป็นต้น เพลงของ Marvin Gaye ได้รับการบันทึกและแสดงโดยนักดนตรีคนอื่น ๆ เช่น John Legend และ Alicia Keys เป็นประจำเพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นด้านสิ่งแวดล้อมของพวกเขาเอง (Georgii-Hemming & Westvall, 2010)

ต่อมา Michael Jackson ได้ประพันธ์เพลง “Earth Song” เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติในปี 2538 (1995) บทเพลงนี้ใช้งบประมาณมากในการจัดทำเป็นวิดีโอเผยแพร่มีความยาวเกือบ 7 นาที ซึ่งเผยให้เห็นภาพการทำลายล้างโลกในรูปแบบที่แตกต่างกันมากมาย “Earth Song” ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลแกรมมี่และเป็นเพลงฮิตอันดับ 1 ในหลายประเทศทั่วโลก เพลงนี้ยังคงเป็นเพลงที่ทำรายได้สูงสุดในสหราชอาณาจักรทั้งหมดที่น่าสนใจ คือ แพนเพลงของ Jackson ในสหรัฐอเมริกาหลายคนจึงอาจยังไม่เคยรู้จักเพลงนี้ เนื่องจากเพลงนี้ไม่เคยเปิดตัวในสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งได้นำมาร้องในการแสดงสดดีแกรมมี ปี 2010 เพื่อเป็นเกียรติแก่การเสียชีวิตของเขา (Higgins, 2015) ต่อมาศิลปินแนวป๊อปและร็อกอย่าง Sheryl Crow, Jack Johnson, John Mayer, Moby, Perry Farrell หรือกลุ่มต่าง ๆ เช่น Dave Matthews Band, REM, Bon Jovi และ Linkin Park ได้ใช้ดนตรีร็อกในการสร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดีด้านสิ่งแวดล้อม เทศกาลที่มีชื่อเสียงและคอนเสิร์ตเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในหมู่นักดนตรีที่ต้องการสนับสนุนหรือผู้ที่ตัวเองอ้างว่าเป็นนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม (Abrahams, 2015)

สำหรับในประเทศไทยนั้นคอนเสิร์ต หรือเทศกาลเพลงเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีการจัดขึ้น ไม่บ่อยครั้งนักส่วนใหญ่เป็นคอนเสิร์ตการกุศล อาทิเช่น มหกรรมดนตรีเพื่อธรรมชาติ และชีวิตจัดขึ้นโดยมูลนิธิพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 คอนเสิร์ต ปลุกป่าจึงต้องเริ่มปลุก... ป่าหาย คนหิว จัดขึ้นที่จังหวัดน่านในปี พ.ศ. 2556 และคอนเสิร์ตเพื่อการกุศล อีกน้ำ อีกป่า อีกแม่सानาน ณ บ้านแม่सानาน อ.สันติสุข จ.น่าน ในปี พ.ศ. 2563 เป็นต้น วงดนตรี และนักดนตรีที่มีาร่วมแสดงในคอนเสิร์ตส่วนใหญ่เป็นวงดนตรีเพื่อชีวิต อาทิเช่น หงา คาราวาน ชูชู เสก ศักดิ์สิทธิ์ วงแฮมเมอร์ วงคนด่านเกวียน เขียว คาราบาว โฮปแอมลี ฟุตบาร์แอมลี วงศิตาญชลี วงด้ามขวาน เสกโลโซ วงมาลีฮวนน่า เป็นต้น (คมชัดลึก, 2563, ออนไลน์)

ดนตรีเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแนวอื่น ๆ

รูปแบบของดนตรีแนวอื่นที่มีการนำไปใช้ในการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ดนตรีฮาร์ดร็อก (Hard rock) ที่รู้จักกันในชื่อ “เฮฟวี่เมทัล” (Heavy Metal) มีข้อความเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เริ่มมีการสร้างแนวเพลงร่วมกับกลุ่มต่างๆเช่น Black Sabbath หรือ Led Zeppelin ในช่วงทศวรรษที่ 1980 นอกจากนั้นดนตรีแร็ป (Rap music) และฮิปฮอป (Hip Hop music) ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นดนตรีสำหรับนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามเพลง Grandmaster Flash และเพลง “The Message” ในปี 1982 ของ Furious Five เป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับ การเหยียดผิว การสร้างความเสียหายให้กับป่า ศิลปินฮิปฮอปคนสำคัญอีกคนหนึ่งที่มีความน่าเชื่อถือบนถนนสายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคือ Mos Def ซึ่งเพลงปี 2002 “New World Water” ถือเป็นเพลงคลาสสิกที่ผสมผสานความเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเหยียดสีผิว ภาวะโลกร้อนและมลพิษ อย่างไรก็ตาม บางครั้งการแร็ปในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นที่ชัดเจนคือเพลง “ต้นไม้” ของ Dr. Octagon ในปี 2007 ที่ใช้โดย Think Campaign ของ MTV เพื่อส่งเสริมความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมและขอรับบริจาค 1 ดอลลาร์สหรัฐ จากการดาวน์โหลดเพลงแต่ละครั้งเพื่อมอบ

ให้กับองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม Friends of the Earth (McPhail, 2013). การวิเคราะห์องค์ประกอบบทเพลงเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา บทเพลงเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติที่เป็นที่รู้จักกันของคนไทยได้แก่มียุ่หลายบทเพลง เช่น เพลง “บ้านเฮา” และ เพลง “ล่องแม่ปิง” ที่ต้องการสร้างแรงบันดาลใจให้คนเชียงใหม่มีความภูมิใจในธรรมชาติอันงดงาม และมีสำนึกรักบ้านเกิด ขับร้องโดยสุนทรี เวชานนท์ และจรัส มโนเพชร เพลง “สืบทอดเจตนา” และบทเพลง “ชีวิตสัมพันธ์” แต่งโดย “ยีนยง โอภากุล” หรือ “แอ๊ด คาราบาว” เพลง “ป่าลั่น” แต่งโดย “สุเทพ ประยูรพิทักษ์” บทเพลง “ป่าตะโกน” ผลงานของ “สุรัช จันทิมมาตร” หรือ “น้ำหงา คาราวาน ศิลปินแห่งชาติ” เพลง “สัตว์รักสัตว์” บทเพลงอนุรักษ์ธรรมชาติของ “พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์” เพลง “รักษ์โลกและแผ่นดินไทย” โดยวงแสมเมอว์ เป็นต้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2561, ออนไลน์; คชาวุธ ทองไทย, 2562) นอกเหนือจากผลงานของศิลปินระดับประเทศ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีบทเพลงที่องค์กรต่าง ๆ ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้สร้างแรงบันดาลใจ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อาทิเช่น บทเพลง “คนรักน้ำ” โดยสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ บทเพลง “ประหยัดน้ำ” ของกระทรวงพลังงาน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มศิลปินอิสระที่เป็นคนรุ่นใหม่ ได้นำเสนอบทเพลงในแนวอนุรักษ์ธรรมชาติ อาทิเช่น บทเพลง “วิถีรักษ์โลก” นำเสนอในนามของกลุ่ม Green Thailand และ บทเพลง “My home town” ประพันธ์และขับร้องโดยศิลปินอิสระชาวเชียงใหม่ อาจารย์เรืองยศ ใจวัง อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนอร์ท-เชียงใหม่ (เชียงใหม่นิวส์, 2563) ซึ่งบทเพลงเหล่านี้ถึงแม้จะมีจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์ธรรมชาติคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันในองค์ประกอบของดนตรี ได้แก่ เสียง ท่วงทำนอง จังหวะ เสียงประสาน และเนื่องจากบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อร้อง

ผู้เขียนวิเคราะห์องค์ประกอบของเพลงที่สร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สามารถสรุปได้ว่า บทเพลงที่ใช้สร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติจะมีเนื้อเพลงที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม และ การชักชวนให้ผู้ฟังหันมาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาไทย ภาคกลาง ทั้งนี้เนื่องจากเป็นภาษาที่ผู้ฟังทั่วประเทศเข้าใจได้ นอกจากนี้มีการใช้ภาษาไทยท้องถิ่นในบางเพลง เพื่อมุ่งเน้นให้แรงบันดาลใจกับผู้ฟังที่เป็นคนในท้องถิ่น โดยรูปแบบของบทเพลงส่วนใหญ่จะเป็นดนตรีป๊อป โฟล์คซอง และ ดนตรีคันทรี่ นอกจากนั้นจะเป็น เพลงป๊อป ร็อก และ บทเพลงแนว R&B (Rhythm and Blue) ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าศิลปินที่สร้างสรรค์เพลงนั้น ๆ จะเป็นศิลปินที่ถนัดการเล่นดนตรีรูปแบบใด สำหรับองค์ประกอบด้านเสียงนั้น บทเพลงแต่ละบทเพลงมีสีสันของเสียงเพลงแตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่จะใช้เสียงของเครื่องดนตรีประเภทกีตาร์เป็นหลัก ในบางบทเพลงอาจมี เครื่องดนตรีพื้นเมืองมาเสริมเช่น สะล้อ ซอ ซึง ที่เป็นดนตรีพื้นเมืองของภาคเหนือ และ การนำท่อนเพลงป๊อปมาใช้ร่วมกับ กีตาร์ เพื่อสร้างบุคลิกของการเป็นเพลงคันทรี่ให้กับบทเพลง

ทำนองของเพลงที่นำมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติส่วนใหญ่จะมีท่วงทำนองที่ฟังง่าย ไม่ซับซ้อน ซึ่งมักจะเป็น บทเพลงโฟล์คซอง และ คันทรี่ ส่วนที่เป็นบทเพลงป๊อป ป๊อป ร็อก และ R& B มักจะมีท่วงทำนอง สนุกสนาน หรือ เร้าใจ สำหรับจังหวะนั้นบทเพลงที่นำมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติ จะใช้จังหวะที่สอดคล้องกับประเภทของเพลงอาทิ เช่น เพลงโฟล์คซอง และ บทเพลง คันทรี่ บางเพลง จะมีจังหวะค่อนข้างช้า ส่วนบทเพลงแนวป๊อป ร็อก และ R&B จะใช้จังหวะเร็วปานกลาง ถึงเร็ว ตัวอย่างเช่นบทเพลง “ปาลัน” “ชีวิตสัมพันธ์” และ “วิถีรักขโลก” บทเพลงเกือบทั้งหมดมีการใช้เสียงประสานเพื่อให้บทเพลงมีความไพเราะมากขึ้น

การสร้างสรรคบทเพลงเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่

ในอดีตจังหวัดเชียงใหม่เคยเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และบริสุทธิ์ปราศจากมลพิษไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางน้ำ มลพิษทางเสียง และมลพิษทางอากาศ แต่ด้วยการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการที่จังหวัดเชียงใหม่ได้กลายเป็นจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ ทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจ และการอพยพของประชากรเข้ามาสู่จังหวัดเชียงใหม่เพื่อประกอบธุรกิจและหางานทำ ส่งผลให้ในปัจจุบันได้เกิดภาวะมลพิษทางอากาศขึ้น อย่างหนักจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนในจังหวัดเชียงใหม่ต้องหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การนำบทเพลงมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนับเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ และได้มีการนำมาใช้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (อัจฉริย์ ทิพนธธรณินทร, 2558) ในจังหวัดเชียงใหม่ นั้นถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้ บทเพลงดังกล่าวควรมีลักษณะตามองค์ประกอบของเพลงดังต่อไปนี้

เนื้อเพลง: ในประเด็นของเนื้อเพลงสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเด็น คือ 1) ภาษาที่ใช้ และ 2) ความหมายของบทเพลง โดยที่ภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยที่ฟังง่าย ตรงไปตรงมา เช่น เพลงปล้ำที่มีเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า “แดดส่องฟ้าเป็นสัญญาณวันใหม่ พวกเราแจ่มใส เหมือนนกที่ออกจากกรัง ต่างคนรักป่า ป่าคือความหวัง เลี้ยงชีพเรายังฝังวิญญาณนานไป” หรือ เพลงที่ใช้ภาษาพื้นเมืองเพื่อบอกให้ชาวเชียงใหม่เข้าใจและมีความซาบซึ้งในเนื้อหาของเพลงมากขึ้น เนื่องจากภาษาพื้นเมืองของจังหวัดเชียงใหม่เป็นภาษาที่มีเอกลักษณ์ในความอ่อนหวาน ไพเราะและมีเสน่ห์ในแบบของคนภาคเหนือ เช่น เนื้อเพลงล่องแม่ปิงขับร้องโดยคุณสุนทรี เวชานนท์ มีเนื้อความว่า “ดอกบัวตองนั้นงามอยู่บนยอดดอย ดอกเอ๋ย ดอกกอย

บ่เคยแบ่งบานบนลานพื้นดิน ไม่ใหญ่ไพรสูง นกยูงมาอยู่กิน เสียงซิงสละล้อย้อยซอ เสียงพินคู้กับแดนดินของเวียงเจียงใหม่ สาวเจ้าจงภูมิใจอย่าลืมนะว่า เฮาลูกแม่ระมิงค์” สำหรับการประพันธ์เนื้อเพลงเป็นภาษาอังกฤษ ผู้ประพันธ์ควรใช้คำศัพท์ที่ง่าย ต่อการฟัง และการทำความเข้าใจ อาทิเช่น เพลง My Home Town ซึ่งประพันธ์และขับร้องโดยอาจารย์ เรืองยศ ใจวัง มีใจความว่า “ I remember when I was young my father take me to the Ping river. We sit under the trees and watching the birds flying arouse the sky. I remember those days in my hometown.” ทั้งนี้การเลือกใช้ภาษาควรคำนึงถึงผู้ฟังที่เป็นกลุ่มเป้าหมายว่ามุ่งเน้นคนกลุ่มใด ถ้าเป็นประชาชนทั่วไป ก็อาจใช้เนื้อร้องที่เป็นภาษาไทยภาคกลาง แต่ถ้ามุ่งเน้นคนเชียงใหม่ หรือ คนพื้นเมืองในภาคเหนือ ผู้ประพันธ์อาจเลือกใช้เนื้อเพลงที่เป็นภาษาพื้นเมืองภาคเหนือได้เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียว และ ความร่วมมือร่วมใจกันได้ง่าย ในขณะที่เพลงอนุรักษ์ธรรมชาติที่เป็นภาษาอังกฤษ อาจมุ่งที่จะเข้าถึงผู้ฟังที่มีรสนิยมในการฟังเพลง Country ที่เป็นภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาของบทเพลงควรแสดงให้เห็นถึงความงดงาม และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม และ ส่วนที่สำคัญคือ บทเพลงควรมีเนื้อหาที่เรียกร้องให้ผู้ฟังร่วมกันแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น บทเพลงชื่อ “ชีวิตสัมพันธ์” ที่เนื้อเพลงตอนหนึ่งมีใจความว่า “คนหากิน สัตว์หากิน เราไม่เบียดเบียนกันและกัน”

ทำนองเพลง: ทำนองเพลงของบทเพลงที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดเชียงใหม่ อาจใช้เป็นทำนองของดนตรีพื้นบ้านและมีการนำเครื่องดนตรีประจำท้องถิ่น เช่น สะล้อ ซอ ซึง มาใช้ประกอบ เพื่อเพิ่มความรู้สึกของการเป็นคนเชียงใหม่ และเพื่อเพิ่มสุนทรีในการฟัง นอกจากนี้ยังสามารถใช้ทำนองของดนตรีคันทรี่ซึ่งอาจมีการนำเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของดนตรีคันทรี่มาใช้ แต่หากต้องการเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังทั่วไป

กว้าง ๆ ก็สามารถใช้ทำนองดนตรีที่ฟังง่ายและสนุกสนานแบบแนวดนตรีป๊อปที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถรับฟังได้ ในขณะที่การใช้ทำนองเพลงป๊อปบรีคหรือเพลงแร็ปจะเข้าถึงผู้ฟังกลุ่มวัยรุ่นได้มากกว่า โดยเฉพาะเพลงป๊อปบรีคจะมีท่วงทำนองที่เร้าใจและสร้างแรงบันดาลใจได้ดี

จังหวะ: จังหวะที่ใช้ในการประพันธ์เพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ควรมีความสอดคล้องกับทำนองของเพลง เช่น ถ้าเป็นเพลงพื้นบ้าน มักจะใช้จังหวะช้า แต่ถ้าเป็นบทเพลงที่ใช้ทำนองเพลงป๊อป หรือ เพลงป๊อปบรีค ก็จะใช้จังหวะที่เร็ว และ กระชั้นขึ้นเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และ ปลุกเร้าให้ผู้ฟังร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เสียงประสาน: เสียงประสานช่วยเพิ่มมิติของดนตรี ทำให้ดนตรีมีมิติ มีความไพเราะและมีความน่าสนใจขึ้น ดังนั้นบทเพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่จึงควรมีการใช้เสียงประสานเพื่อให้เพลงมีมิติ และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ฟังได้ดีขึ้น

สรุป

จากที่ได้กล่าวข้างต้น บทเพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ ควรใช้ภาษาไทยภาคกลาง หรือ ภาษาพื้นเมืองในการประพันธ์เนื้อเพลง ทั้งนี้ควรพิจารณาถึงกลุ่มผู้ฟังที่ผู้ประพันธ์เพลงต้องการสร้างแรงบันดาลใจ ในกรณีของผู้ประพันธ์ต้องการเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่ชื่นชอบเพลงแนวคันทรี่ของต่างประเทศ ผู้ประพันธ์อาจเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นเนื้อเพลงได้ แต่ควรเป็นภาษาอังกฤษที่ง่ายต่อการเข้าใจ เพื่อให้คนจำนวนมากขึ้นสามารถเข้าถึงเพลงดังกล่าวได้ ในส่วนเนื้อหาของเพลงนั้น ควรประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสวยงามและคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่ชี้ให้เห็น และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนที่สาม เป็นส่วนที่สร้างแรงบันดาลใจ หนุนรงค์หรือเรียกร้องให้ผู้ฟังหันมาร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บทเพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ ควรเลือกใช้ทำนองเพลงที่ตรงกับค่านิยมของผู้ฟังที่ผู้ประพันธ์ต้องการสร้างแรงบันดาลใจ โดยทำนองเพลงที่มีผู้นิยมนำมาใช้เป็นบทเพลงอนุรักษ์ธรรมชาติในภาคเหนือคือทำนองเพลงพื้นบ้านและเพลงคันทรี่ แต่หากต้องการเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังทั่วไปกว้าง ๆ ก็สามารถใช้ทำนองดนตรีที่ฟังง่ายและสนุกสนานแบบแนวดนตรีป๊อบ ที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถรับฟังได้ ในขณะที่การใช้ทำนองเพลงป๊อบรีด หรือแร็ปจะเข้าถึงผู้ฟังกลุ่มวัยรุ่นได้มากกว่า โดยเฉพาะเพลงป๊อบรีด ซึ่งมีท่วงทำนองที่เร้าใจและสร้างแรงบันดาลใจได้ดี สำหรับจังหวะที่ใช้ในการประพันธ์เพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ควรมีความสอดคล้องกับทำนองของเพลง เช่น ถ้าเป็นเพลงพื้นบ้าน มักจะใช้จังหวะช้า แต่ถ้าเป็นบทเพลงที่ใช้ทำนองเพลงป๊อบ หรือ เพลงป๊อบรีด ก็จะใช้จังหวะที่เร็วและกระชั้นขึ้นเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และ ปลุกเร้าให้ผู้ฟังร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บทเพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ ควรมีการใช้เสียงประสานเพื่อช่วยเพิ่มมิติของดนตรี ทำให้ดนตรีมีความไพเราะและมีความน่าสนใจ สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ฟังได้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คทาวิฑูรย์ ทองไทย. (2562, พฤษภาคม-สิงหาคม). การศึกษาเพลงเพื่อชีวิตของไทย: จากแนวพัฒนาการสู่การวิเคราะห์การประกอบสร้างวาทกรรมทางสังคม. *วารสารรัฐสมัยใหม่*, 40(2), 15-26.
- คมชัดลึก. (2563). *บ่าววี ชวนคนรักธรรมชาติ ดูคอนเสิร์ตดนตรีเพื่อธรรมชาติและชีวิต*. สืบค้น 22 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.komchadluek.net/news/ent/88927>
- คอร์ดีชี. (2559). *คอร์ดีชีเพลงดอกไม้ Salina & Sarinya*. สืบค้น 23 พฤศจิกายน 2563, <https://www.chordeasy.net/2016/09/selina-sirinya-flower.html>
- ตติยา สายบัวพัตร. (2555, มกราคม-มิถุนายน). เพลงโฟล์คของคำเมืองของสุนทรี เวชานนท์. *พินเนศวรสาร*, 8(1), 17-24.
- เชียงใหม่นิวส์. (2563). *My Hometown by RJ เพื่อเมืองเชียงใหม่อันเป็นที่รัก*. สืบค้น 8 มกราคม 2564. <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/1340705/>
- ไทยนิวส์รายวัน. (2557). *คนเชียงใหม่ซื้อสภาพแวดล้อมเริ่มเสื่อมโทรม*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2563, จาก <http://www.thainews70.com/ข่าวเกษตรกรรม/คนเชียงใหม่ซื้อสภาพแวดล้อม/>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2561). *10 บทเพลงอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ป่า-แต่สัตว์ที่ไปไม่ถึงต่อนักของนักล่าสัตว์ใจทรมาน/บอนบอระเพ็ด*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2563, จาก <https://mgronline.com/entertainment/detail/9610000012530>
- _____. (2563). *มาตามแบ้งเปิดใจ “ในวันที่โลกเปลี่ยนไป”*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2563. <https://mgronline.com/mutualfund/detail/9630000028709>

- สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2560). ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่. สืบค้น 15 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.chiangmai.go.th/managing/public/D8/8D01Feb2017150134.pdf>.
- หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์. (2563). ถอดบทเรียน 14 ปี แก้มอกคว้นภาคเหนือ “ล้มเหลว - ชั่วร้ายเดิม” สืบค้น 25 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/66641>
- อัจฉรีย์ ทิพนธธรณินทร. (2558, กรกฎาคม - ธันวาคม). แนวทางการแก้ปัญหาหมอกควันสำหรับจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*. 4(1), 72-105.
- โอเคนะชั่น. (2553). จอห์น เดนเวอร์ ยังไม่ตาย. สืบค้น 20 ธันวาคม 2563, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=649176>
- Abrahams, F. (2015, September). Another perspective: teaching music to millennial students. *Music Educators Journal*, 102(1), 97-100.
- Allen, A. (2012, June). Ecomusicology: music, culture, nature and change in environmental studies? *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 2(2), 192-201.
- Arons, W. & May, T.J. (2012). *Readings in performance and ecology*. New York: Palgrave Macmillan.
- Benward, B., & Saker, M. (2014). *Music in theory and practice*. (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Casas-Mas, A., Pozo, J., & Montero, I. (2014, November). The influence of music learning cultures on the construction of teaching learning conceptions. *British Journal of Music Education*, 31(3), 319-342.
- Collins, J. (2011). *Good to great: why some companies make the leap ... and others don't*. New York: Harper Business.

- Encyclopedia of Biography. (2020). *John Denver biography*. Retrieved 1 April 2020, from <https://www.notablebiographies.com/supp/Supplement-Ca-Fi/Denver-John.html>
- Folkestad, G. (2006, June). Formal and informal learning situations or practices vs formal and informal ways of learning. *British Journal of Music Education*, 23(2), 135-145.
- Garett, G. H. (2013). *The grove dictionary of American music*. (2nd Ed). Oxford: Oxford University Press.
- Georgii-Hemming, E. & Westvall, M. (2010, March). Music education—a personal matter? examining the current discourse of music education in Sweden. *British Journal of Music Education*, 27(1), 21-33.
- Hallam, S. (2012). “*Commentary: instrumental music.*” in *The Oxford Handbook of Music Education*, I, ed. Gary Macpherson & G. Welch, (pp. 651–57). Oxford: Oxford University Press.
- Hallam, S. (2015). *The impact of actively making music on the Intellectual, social and personal development of children and young people: a research synthesis*. London: IMerc.
- Helmick, A. (2011). *The greening of American music: environmentalism in song*. (Doctoral dissertation), Munchen: Ludwig-Maximilians-Universität München.
- Higgins, L. (2015). My voice is important too: non-formal music experiences and young people. In McPherson, G. (Ed.), *The child as musician: a handbook of musical development*. Oxford, UK: Oxford University Press.

- Ingram, D. (2007, December 2006-March 2007). ‘Go to the forest and move’: American Rock Music as Electric Pastoral. *49th Parallel*, 20, 1–16.
- Juslin, N. P. & Timmers, R. (2010). *Expression and communication of emotion in music performance*. In: P. N. Juslin & J. A. Sloboda (Eds.). *Music and emotion. Theory, research, applications* (453-489). United Kingdom: Oxford University Press.
- Manabe, N. (2015). *The revolution will not be televised: protest music after Fukushima*. NewYork: Oxford University Press.
- McPhail, G. (2013, June). Developing student autonomy in the one-to-one music lesson. *International Journal of Music Education*, 31(2), 160–172.
- Pedelty, M. (2012). *Ecomusicology*. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Pedelty, M. (2016). *A Song to save the Salish Sea: Musical Performance as Environmental Activism*. Bloomington: Indiana University Press.
- Rabinovitch, T-C., Cross, I., & Burnard, P. (2013, July). Long-term musical group interaction has a positive influence on empathy in children. *Psychology of Music*, 41(4), 484-498.
- Rehding, A. (2011, May-August). Ecomusicology between Apocalypse and Nostalgia. *Journal of the American Musicological Society*. 64(2), 409–414.
- Rosenthal, D.J. (2006, August). ‘Hoods and the woods: rap music as environmental literature. *The Journal of Popular Culture*, 39(4), 661–676.

- Schafer, R.M. (1994). *The soundscape: our sonic environment and the tuning of the world*. Rochester, VT: Destiny Books.
- Vesper, C., van der Wel, R., Knoblich, G., & Sebanz, N. (2011, June). Making oneself predictable: reduced temporal variability facilitates joint action coordination. *Experimental Brain Research*, 211(3), 517-530.